

A keresztény családpolitika lefektetésének alapjai

1998. mérföldkő a magyar családpolitika történetében. Vissza kellett állítani annak önállóságát és új szempontokat kellett érvényesíteni. Az előző parlamenti ciklusban a szociálliberális kormány ugyanis nem folytatta azt a közel egy évszázados hagyományt, amelyben a népesedési helyzet javítása és a családok jólétének növelése érdekében újabb és újabb kormányzati intézkedések történtek. A folyamat 1912-ben a családi pótlék részleges bevezetésével és folyamatos fejlesztésével kezdődött. Jelentős lépés volt a terhességi és gyermekágyi segély bevezetése. A konkrét családtámogatási juttatásokon túl, népegészségügyi, munkaügyi és szociális intézkedésekkel is szolgálták a családok helyzetének javítását. Érdemes például az Országos Nép- és Családvédelmi Alap, népszerű nevén az ONCSA szerepét megemlíteni. A jól működő szervezet célja az volt, hogy a szegénységből kiemlje és a társadalom öfenntartásra alkalmas tagjává tegye a rászorulókat.

A második világháború után jelentős állomás volt a GYES és a GYED bevezetése. Az első szabadon választott parlament erősítette és finomította a családtámogatási rendszert.

Nagy megtorpanást okozott ebben az egészséges folyamatban a Bokros-csomag. Ez a megszokott balliberális eszközökkel próbálta kezelni a költségvetési problémákat, megszorításokkal és segély-típusú támogatásokkal. A családpótlék folyósítását jövedelemfüggővé tette. Azon túl, hogy a jövedelemeltitkolás időszakában az intézkedés nem igazán volt végrehajtható, a családtámogatás szegénypolitikai eszközzé vált. A család, mint intézmény nem kapott figyelmet, hiszen a baloldalnak nem volt mondanivalója a családról. A '98-as kormányváltás ezen változtatott, ami a kormányzati struktúrában is tükröződött.

A családpolitikai fordulat nem csupán egy konkrét helyzetre adott reálpolitikai válasz volt, hanem az elvi alapokon nyugvó kormányprogram része. Olyan családképre épült, ami kiállta az idő próbáját. Ezt nevezhetjük hagyományos európai, vagy keresztény családképnek, ami természetesen figyelembe veszi a társadalmi változásokat, de a változatlan emberi természetet még inkább. Az eszmei és társadalompolitikai szempontokon túl, a

polgári kormány tagjainak személyes elkötelezettsége is erősítette a szemléletváltást, amit a miniszterelnök a kormányprogram vitája során elmondott parlamenti beszédében így fejezett ki:

„A kormány szándékai mögött ugyanis személyes meggyőződés áll. Sokan vagyunk, akinek a gyermek adja életünk értelmét, és sokan vagyunk olyanok, akik tudják, hogy a szeretet, az összetartozás és a bizalom érzése is a családokban születik. Tudjuk, hogy a családok megtartó ereje nélkül magunk is, társadalmunk is sebezhetőbbé, kiszolgáltatottá válik.”

„Az új évezred küszöbén” címet viselő kormányprogram megfogalmazta a családpolitika közvetlen célját, amikor ezt írta: „A kormány családpolitikájának célja a családi élet biztonságának újrateremtése, a gyermekvállalás feltételeinek javítása, az ország népességfogyásának megállítása.”

A családi élet biztonsága feltételez egy rendezett és stabil társadalmi környezetet, és egy tudatosan felépített, hosszú távra tervezett családtámogatási rendszert. A polgári kormány határozott törekvése volt, hogy az élet minden területén rendezett viszonyokat teremtsen. A családtámogatási rendszer stabilitását pedig annak elvi alapjai biztosították. A gyermekvállalás feltételeinek teljesüléséhez tartozik az otthonteremtés lehetősége. A kormány ennek érdekében hatékony intézkedéseket tett, aminek eredményeként jelentősen nőtt a lakásépítések száma. Mindez pozitív hatással van a népesedési helyzetre, aminek legnagyobb ellensége, ha az említett feltételek egy kormányváltással módosulnak, vagy pláne megszűnnek. Ez bizonytalanságot kelt, és csökkenti a gyermekvállalási kedvet. Nemcsak a már említett Bokros-csomag, hanem a Gyurcsány-kormány 2005-ös intézkedései esetében is ez történt. Újra szabták a rendszert a baloldali ideológia beszűkült szemlélete szerint. A munkajövedelemhez kötött támogatást – az adókedvezményt – leépítették, és helyette a káros társadalmi következményt eredményező segélyezési elemet erősítették. Ez esetben is arról van szó, hogy eltűnik az önálló családpolitika, pontosabban beépül a szociálpolitikába. Az ok világos, a balliberális szemlélet elveti a hagyományos

értékeket, így a klasszikus családképet is. Ehelyett pozitív diszkriminációban részesíti az alkalmi és egyenmű párkapcsolatot és a gyermektelenséget.

Nekünk más családképünk van. Ennek fontos eleme a szülők rendezett, tartós kapcsolata és felelőssége. Ez ma éppúgy igaz, ahogy húsz éve a parlamenti vitában elhangzott. „A kormányprogram tudja és sugallja, hogy a család és a gyermek pótolhatatlan érték. Minden meg nem született gyermek és minden szétzilált család az egész nemzetet sújtja. Egy egészséges társadalom csak egészséges családokra épülhet. Ez pedig akkor születik, amikor egy férfi és egy nő a véglegesség és kizárólagosság szándékával egymásra talál. Az önátadásnak és a másik feltétel nélküli elfogadásának szeretetéből megszületik a harmadik élet, utána a negyedik és a többi, és ezt szeretettel, örömmel, reménnyel fogadják.”

Húsz éve azt is tudtuk, ami ma a kereszténydemokrácia nyilvános felvállalása után egyértelművé vált, hogy az első Orbán-kormány is kereszténydemokrata kormány volt. Programja, benne a világnézeti szempontból fontos családpolitika a keresztény ember és társadalomképre épült. Ez pedig röviden így írható le: az emberi személy méltósága – ami istenképiségünkben fakad – meghatározó érték. Szabadságunk nagy ajándék, ez teszi lehetővé, hogy miután különbséget tettünk jó és rossz között, szabad döntés útján a jót válasszuk. Ez is mutatja, hogy szemben a liberális emberképpel a szabadságunk és jogaink mellett, felelősségünkre és kötelességeinkre is nagy hangsúlyt fektetünk. Emberképünknek van egy, a társadalomképünket meghatározó vonása, az ember társas lény mivolta. Az én-te viszonyban és a közösségben bontakozik ki személyiségünk. Ezért fontosak számunkra a társadalmat alkotó közösségek: a család, az egyházi közösség és a nemzet. Azt is tudjuk, hogy a közösségeket nemcsak értékelnünk kell, de létükért és jogaikért meg kell küzdenünk. Tudjuk, hogy nagy erők mozdulnak meg a hagyományos értékeket őrző családok, a normákat adó egyházak és a függetlenségüket védő nemzetek ellen. Ez már '98-ban is arra készítetett minket, hogy ne csupán a családok jólétét szolgáló családtámogatást újítsuk meg, hanem magát a család intézményét is erősítsük. A kettő persze összefügg, ezért is beszéltünk a családok helyzetének és állapotának javításáról. A családok támogatásáról szóló törvény parlamenti előterjesztője így fogalmaz beszédében: „Az új rendszer lényege, hogy nem csupán a gyermekes családok körében jelentkező szegénység kompenzálását helyezi előtérbe, hanem az anyagi támogatáson túlmenően, olyan értékrendet is közvetít, amely a gyermekvállalást a legmagasabban elismert társadalmi alapértékek közé emeli.”

Mit tehet a politika annak érdekében, hogy a társadalmi tudatba beépüljön a család intézményének tisztelete, és a gyermekvállalás felelőssége és öröme? Sokat, elsősorban a lehetőségek megteremtésével, a családbarát törvényalkotással és a szemléletformáló közösségek erősítésével. Azonban a közgondolkodás tényleges befolyásolásában a politikánál nagyobb szerepe van a kibocsátó családnak a mintaadással, az óvodának és iskolának a neveléssel, az egyházi közösségeknek a normák közvetítésével és a médiának a divatos életforma sugalmazásával. Ezért voltak fontosak a civil és egyházi szervezetek részére kiírt pályázatok, amiket a Szociális és Családügyi Minisztérium háttérintézménye bonyolított le. Ezek sok száz elkötelezett közösséget erősítettek meg családtámogató és társadalmi tudatot formáló tevékenységükben.

Az eddigieken túl magából a családtámogatási törvényből is érdemes néhány elemet kiemelni, amelyek fontosak voltak a polgári kormányban.

Az alanyi jogosultság visszaállítása a családnak, mint önmagában való értéknek a gondolatát erősíti. Ezt az említett előterjesztői beszéd így indokolja:

„A társadalom számára minden gyermek – családja jövedelmétől függetlenül – azonos értéket képvisel.”

A törvény bevezette az iskoláztatási támogatás fogalmát. Ez az iskolaköteles kor betöltése után folyósított családi pótlék elnevezése, ami iskolalátogatáshoz kötött, vagyis a szülői köteleesség teljesítése a feltétele. Ennek hiányában sem esik el a gyermek a támogatástól, csak annak felhasználását a gyámhatóság ellenőrzi. Az intézkedésnek a gyermek érdekének védelme mellett, társadalompolitikai célja is volt.

A családtámogatás legjelentősebb eleme a dolog természetéből adódóan a személyi jövedelemadóról szóló törvényben került bevezetésre. Ez a gyermekek után járó adókedvezmény, ami az előző kormány segély-szerű támogatásával szemben, munka-jövedelemhez kötött támogatás. A kormányprogram ezt így indokolja: „A kormány támogatási rendszere a leginkább rászorultak mellett, az önmagukért tenni akaró, helyzetükön önérejküket is használva változtatni akaró polgárokat tekintik célcsoportnak”. Hozzáteszi: „elfogadhatatlannak tartja azt a segélyezési rendszert, amely a munkaerőpiactól való távolmaradásra ösztönzi a polgárokat.”

Egy kereszténydemokrata kormány, ha valamire hangsúlyt tesz, az még nem jelent egyoldalúságot. Ezért a segélyezést, mint szociális támogatást, szükség esetén fenntartja. Úgy fogalmaz, hogy a legfontosabb családtámogatási elem mellett, „kiegészítésként használja a szociális segélyezés egyes formáit”. Ilyen elem a nehezebb anyagi körülmények között élők számára fenntartott, ún. rendszeres gyermekvédelmi támogatás.

Meg kell említenünk az otthonteremtési támogatást. Ennek keretében a kamat-támogatást, adókedvezményt és az ÁFA-visszaigénylési lehetőséget. Ezen túl államilag támogatott bérlakás-építési program indult.

Van két olyan kérdés, ami ugyan nem tartozik a család-támogatás kérdéskörébe, de említést tesz róluk a kormányprogram.

Az egyik a felmérés, mely szerint Magyarországon a családok eggyel több gyermeket szeretnének, mint amennyit végül vállalnak. Ezért el kell hárítani az akadályokat, meg kell teremteni a gyermekvállalás lehetőségeit. A diagnózis és a válasz helyes volt. Ma azonban a helyzet más. Jelentősen növekszik azok száma, akik egyáltalán nem akarnak gyermeket. A jelenség aggasztó, amivel foglalkoznunk kell, hogy megtaláljuk a megfelelő terápiát.

Másrészt a kormányprogram említést tesz az egyszülős családokról. Nem az a kérdés, hogy ez a családmodell

választott, vagy szándék nélkül alakult így, az a feladat, hogy segíteni kell ezeket a családokat, többek között a törvényhozás eszközeivel. Néhány éve, amikor a családok védelméről szóló törvényben definiáltuk a családot, rögzítettük, hogy a leszármazás – tehát egy szülő és egy gyermek, vagy egy nagyszülő és egy unoka – is családot alkot, annak minden következményével együtt. Ahogy egy gyermektelen házaspár is család. Ez következik abból a tényből, hogy a család számtalan értéket hordoz, aminek teljessége ugyan a nagy családban bontakozik ki, de lényege a legkisebben is benne van, ez pedig az egymás iránti szeretet, az elfogadottság és védettség élménye.

A húsz éve született családtámogatási törvény – konkrét intézkedésein túl – legnagyobb érdeme, hogy az emberiség legfontosabb közössége, a család szerepét elismerte és képviselte. Ezzel hirdette azt is, hogy a gyermekvállalás az ember természetéhez tartozó örömteli felelősség.